

L'esport com a recurs educatiu en la inclusió social

Recepció: 24/03/17 / Acceptació: 24/04/17

Resum

El present article versa sobre el dret d'una oferta educativa esportiva inclusiva sense límits per característiques personals, on tots els participants hi tenen cabuda. S'oferirà a l'inici un marc de reflexió sobre com la inclusió, plena i sense excepció, és essencial per a la transformació del sistema educatiu i la societat. A continuació se sintetitzaran les principals barreres que dificulten la inclusió esportiva en un entorn comunitari. Posteriorment se sintetitzaran tres experiències pioneres d'intervenció socioeducativa en diferents contextos, amb el denominador comú d'utilitzar l'esport com a recurs educatiu d'inclusió: en un programa de caràcter municipal, en les activitats esportives fora de l'horari lectiu i en centres penitenciaris i de salut mental.

Paraules clau

Esport, Inclusió, Comunitat, Socialització, Persones amb discapacitat, Persones privades de llibertat, Persones amb problemàtica de salut mental, Programa municipal

El deporte como recurso educativo en la inclusión social

El presente artículo versa sobre el derecho de una oferta educativa deportiva inclusiva sin límites por características personales, en donde todos los participantes tienen cabida. Se ofrecerá al inicio un marco de reflexión sobre cómo la inclusión, plena y sin excepción, es esencial para la transformación del sistema educativo y la sociedad. A continuación se sintetizarán las principales barreras que dificultan la inclusión deportiva en un entorno comunitario. Posteriormente se sintetizarán tres experiencias pioneras de intervención socioeducativa en distintos contextos, con el denominador común de utilizar el deporte como recurso educativo de inclusión: en un programa de carácter municipal, en las actividades deportivas fuera del horario lectivo y en centros penitenciarios y de salud mental.

Palabras clave

Deporte, Inclusión, Comunidad, Socialización, Personas con discapacidad, Personas privadas de libertad, Personas con problemática de salud mental, Programa municipal

Sport as an Educational Resource in Social Inclusion

This article deals with the right to an inclusive sports education not limited in any way by a person's condition or characteristics, in which provision is made for all. It begins by putting forward a framework for reflection on the need for inclusion, full and without exception, as essential for the transformation of the education system and of society, and goes on to list the main obstacles to inclusion in sports within a community. This is followed by a synthesis of three pioneering experiences of socio-educational intervention, in which the common denominator is the use of sport as an educational resource for inclusion, in three different contexts: a municipal programme; sports activities outside school hours; and correctional facilities and mental health centres.

Keywords

Sport, Inclusion, Community, Socialization, People with disabilities, People deprived of liberty, People with mental health problems, Municipal Programme

Com citar aquest article:

Ríos, Merche (2017)

"L'esport com a recurs educatiu en la inclusió social".

Educació Social. Revista d'Intervenció Socioeducativa, 65, 44-56

▲ La societat del segle XXI ha de ser un instrument de transformació social propiciant les accions educatives adreçades a l'eliminació de les desigualtats socials, evitant així el fracàs i l'exclusió social. La societat actual no pot limitar-se a reproduir aquestes desigualtats, és a dir "a deixar les coses com estan", atès que pot i ha de ser un instrument de transformació social, que afavoreixi el canvi cultural i el compromís a favor d'un món més just (Ríos, 2005; Slee, 2013).

D'aquesta manera, els programes de promoció esportiva han de ser un escenari on tots tenen cabuda, indistintament de les seves característiques, dificultats i ritmes en el seu procés d'aprenentatge, partint de la premissa que qualsevol persona té el dret a participar en un entorn comunitari, sense discriminació de cap mena. Ens estem referint a un esport inclusiu, associat a una educació de qualitat sense excepcions, i a una filosofia que contempla la pràctica esportiva com un recurs que contribueixi al canvi social i d'actituds, basada en la igualtat i la democràcia, on la diversitat és un valor en alça que cohesiona el grup i ofereix majors possibilitats d'aprenentatge i participació (Ríos, 2005).

Partint d'aquesta premissa, en el marc dels drets humans, igualtat d'oportunitats i de justícia social, no és concebible que se segreguin les persones que presenten dificultats per raons de desavantatge social o bé per discapacitat en entorns específics, atès que això no pot contemplar-se en una societat inclusiva.

La inclusió no és una tècnica, no és un mètode, és més aviat una manera de concebre la societat i el dret de tots a participar en un entorn comunitari, compartint els mateixos espais. Té a veure amb el "viure junts" amb el compartir la pràctica esportiva, sense cap mena de segregació. Es relaciona amb assistència, participació i progrés de tots els participants, no només d'aquells que, per diferents raons, són exclosos o tenen el risc d'ésser marginats (UNESCO, 2009).

L'activitat esportiva ha de ser un aprenentatge o una pràctica en democràcia, i la inclusió és el prerrequisit d'una societat democràtica, que rebutja la llàstima i la caritat i que es promou com a valor educatiu i social per acabar amb l'exclusió social. En aquest sentit si plantejem un esport per a tothom sense excepcions, tenim l'oportunitat de construir comunitats que reconeixin i representin a qui ha estat rebutjat, de construir riques comunitats de pràctica esportiva i d'aprenentatge en la diferència i que, sens dubte, educaran a tots els participants per al canvi social que tant anhelem perquè no hi hagi exclusions pel fet de presentar discapacitats o dificultats socials.

Però, per aconseguir-ho, Ainscow (2001) insisteix que la inclusió és bàsicament un procés de transformació en el qual la societat i l'escola es desenvolupen en resposta a la diversitat dels ciutadans i ciutadanes. Un motor del procés de canvi, tant de les pràctiques educatives com de l'organització

Els programes de promoció esportiva han de ser un escenari on tots tenen cabuda

dels centres, de la cultura col·laborativa dels educadors, perquè la seva tasca s'adapti a les exigències d'una oferta de pràctica esportiva de qualitat, eficaç, que aculli a tots els participants de la comunitat sense excepcions.

Hem de repensar l'oferta de les pràctiques esportives tot abordant-les des d'una perspectiva inclusiva

En conseqüència hem de repensar l'oferta de les pràctiques esportives tot abordant-les des d'una perspectiva inclusiva. Coincidint amb Mara Sapon (2013), no oblidem que s'ha de transformar al màxim el sistema educatiu i la societat, per la qual cosa es requereixen canvis fonamentals de pensament i de polítiques, que transcendeixen la mateixa Educació. Slee (2013) puntualitza així mateix que el marc polític s'ha de comprometre de forma seriosa amb l'articulació del fracàs escolar i el desavantatge social.

Per tant, l'Administració no s'hauria de desentendre de l'aportació de recursos econòmics i humans que facin realitat l'eliminació de les barreres per a la participació que condicionen el procés inclusiu en l'oferta de la promoció de la pràctica esportiva inclusiva.

Les barreres de participació en entorn exclusiu

La pràctica esportiva en un context inclusiu no està exempta de dificultats. Per facilitar la comprensió d'aquestes barreres, de vegades no del tot manifestes, s'han dividit en tres apartats (Ríos, 2009).

Condicionants socials

El desconeixement de la població: evitació, insolidaritat i falta de sensibilització.

La nostra societat encara no està prou sensibilitzada ni disposa d'informació real sobre les persones en situació o en risc d'exclusió social. Aquesta desinformació provoca idees preconcebudes, tòpics i prejudicis basats en falses creences, que repercuteixen en actituds negatives i poc facilitadores de la inclusió social. Aquestes actituds poden ser una font freu de problemes quan pretenem que les activitats esportives es desenvolupin en un entorn inclusiu. Fins i tot persones amb discapacitat o amb dificultats socials poden veure's influïdes per aquest discurs tot arribant a ignorar els seus drets com a ciutadanes.

Escàs coneixement de la rendibilitat social.

Quan una entitat, sigui quin sigui el seu origen, decideix emprendre una acció que pretengui millorar la qualitat de vida d'algun grup social en risc o en situació d'exclusió social, desafortunadament ens trobem amb qui critica

que es destinin mitjans a una minoria quan hi ha problemes d'àmbit més majoritari que no han estat encara solucionats. I no es tracta tant de justificar els mitjans que es dediquen al sector social en qüestió, sinó d'aconseguir una visió global de la societat, que ha de ser tan equiparadora com sigui possible, afavorint la igualtat d'oportunitats.

Formació precària dels educadors i dels tècnics esportius.

L'absència habitual de matèries específiques obligatòries en educació física inclusiva, en els programes educatius dels futurs tècnics esportius i mestres i llicenciats en Educació Física provoca pors per desconeixement, fet que pot afavorir actituds evitadores de la inclusió en l'oferta d'activitats esportives en l'entorn comunitari.

Actitud de les famílies dels nens i joves en risc d'exclusió social.

L'actitud de les famílies dels propis interessats podrà condicionar negativament la seva participació en l'oferta esportiva, ja sigui per desconeixement dels beneficis que comporta practicar-la en un entorn inclusiu, o per manca de disponibilitat de temps per acompanyar-los a les instal·lacions esportives.

Condicionants infraestructurals

Manca d'informació a l'abast de les persones en risc o situació d'exclusió social.

En general, la població en risc o en situació d'exclusió social desconeix les possibilitats de pràctica esportiva en les instal·lacions esportives comunitàries per la inexistència de canals d'informació efectius i actualitzats. Paral·lelament, les institucions i les entitats responsables de la promoció de l'esport tenen dificultats per accedir directament als possibles usuaris que formen part d'algun d'aquests sectors socials.

Barreres arquitectòniques, de comunicació i absència o dèficit de transport adaptat.

Tot i les normatives que regulen la inclusió de les persones amb discapacitat, les nostres ciutats no estan del tot pensades per a elles. El mobiliari urbà, el disseny dels carrers i espais exteriors d'ús públic, les instal·lacions esportives (excepte les de nova construcció, que haurien de complir amb la normativa d'accessibilitat i no sempre ho fan, encara que estigui regulat per llei), els serveis públics en general, l'habitatge, el transport, entre d'altres, limiten l'autonomia de les persones amb discapacitat.

Es tracta d'aconseguir una visió global de la societat, que ha de ser tan equiparadora com sigui possible, afavorint la igualtat d'oportunitats

Tot i les normatives que regulen la inclusió de les persones amb discapacitat, les nostres ciutats no estan del tot pensades per a elles

Escassetat de recursos econòmics.

Gran part dels centres educatius i les instal·lacions esportives no disposen dels recursos suficients per atendre la diversitat, assegurant la qualitat docent i cobrint les necessitats que planteja, tant pel que fa a material, recursos humans necessaris i espais adequats per a la pràctica esportiva en situació d'inclusió.

Condicionants del mateix col·lectiu*Problemes d'automarginació i de manca de reconeixement dels seus propis drets com a ciutadans.*

Les persones amb discapacitat o amb dificultats socials poden tendir a l'automarginació

A causa, en gran part, de l'oblit endèmic a què ens hem referit i a l'escassa informació rebuda sobre l'oferta esportiva inclusiva existent, les persones amb discapacitat o amb dificultats socials poden tendir a l'automarginació, tant per desconeixement de les seves possibilitats reals d'inclusió en les activitats normalitzades com per la vivència de males experiències prèvies.

Tot i haver reconegut que la inclusió en les activitats esportives no està exempta de barreres per a la participació, un cop salvades aquestes dificultats demostrarem que això és possible.

Per il·lustrar aquest aspecte presentarem tres experiències de l'autora d'aquest article. Ella ha participat tant en el seu disseny com en l'assessorament de la seva posada en marxa.

Es tracta del programa de l'Ajuntament de Barcelona "L'esport inclou", el programa "Juguem", d'inclusió d'alumnat amb pluridiscapacitat a les activitats esportives fora de l'horari lectiu, i el programa de la Universitat de Barcelona "Trobades socioesportives", entre alumnat i persones internes en centres penitenciaris i persones amb problemàtica de salut mental.

Programa *L'esport inclou*

Aquesta mesura de Govern de l'Institut Barcelona Esports (IBE) de l'Ajuntament de Barcelona en col·laboració amb l'Institut Municipal de Persones amb discapacitat, es va proposar el 2012 per fomentar la pràctica esportiva de les persones amb discapacitat de la ciutat de Barcelona, perquè poguessin fer-ho en igualtat de condicions amb la resta de la població.

Per a això calia assegurar i garantir estructures que permetessin que aquest sector de la ciutadania es pogués sentir en igualtat de condicions en aquest àmbit concret.

Un tret característic de la mesura és afavorir “l’esport de proximitat”, que sota el principi de sectorització consisteix a aplicar la normalització geogràfica: tenir en compte on resideix la persona amb discapacitat, amb l’objectiu de prestar els serveis de la comunitat des d’una perspectiva d’apropament a l’ambient social, físic i familiar, sempre des d’una vessant inclusiva.

Per afavorir la consecució de l’objectiu principal del programa, fomentar la pràctica d’activitat física de les persones amb discapacitat de la ciutat de Barcelona en igualtat de condicions amb la resta de població, s’han planificat i es desenvolupen accions i elements d’intervenció adreçats a:

- Afavorir la inclusió de les persones amb discapacitat en la pràctica esportiva en els centres esportius municipals pròxims al seu entorn social i familiar, en grups convencionals.
- Incloure els nens i joves amb discapacitat en les activitats esportives que s’ofereixen en el Pla de promoció de l’activitat física i de l’esport en horari lectiu i en el Pla de l’esport en edat escolar i de l’esport organitzat, així com en les diverses ofertes de promoció esportiva que s’organitzen des del CEEB (Consell de l’esport escolar de Barcelona) i que compten amb el suport de l’Institut Barcelona Esports.
- Propiciar la inclusió de les persones amb discapacitat en els esdeveniments esportius de la ciutat, especialment els promoguts per l’Ajuntament de Barcelona.
- Ampliar els canals d’informació i animació per donar a conèixer a la població en general el programa “L’esport inclou” i aconseguir incrementar el nombre de participants amb discapacitat en aquest àmbit.
- Facilitar que les persones amb discapacitat tinguin accés als centres esportius de la xarxa d’equipaments de la ciutat així com en els espais urbans i naturals que estiguin habilitats per a la pràctica esportiva.
- Formar en activitat física adaptada i en accessibilitat i disseny per a tothom, als professionals implicats en el desenvolupament del programa.
- Assessorar en l’àmbit de l’esport com a recurs inclusiu als equips responsables de les entitats, els centres educatius i els centres esportius, tant públics com privats.

Calia assegurar i garantir estructures que permetessin que aquest sector de la ciutadania es pogués sentir en igualtat de condicions en aquest àmbit concret

- Sensibilitzar les ciutadanes i els ciutadans de Barcelona sobre el dret a la pràctica esportiva de les persones amb discapacitat en entorn inclusiu, aprofitant tot tipus d'actes i esdeveniments ciutadans.

Aquesta mesura de Govern s'aplica de forma transversal en els programes que desenvolupa l'Institut Barcelona Esports, i aquesta és part de la seva força, la implicació de tothom, sense obviar cap dels agents que intervenen en el procés.

Programa “Juguem!”

L'Institut Barcelona Esports de l'Ajuntament de Barcelona va iniciar el programa “Juguem!” el curs 2015-2016, en el marc de l'anteriorment citat “L'esport inclou”, en col·laboració amb diverses entitats locals (Escola i AMPA Els Llorers, Associació Esportiva Eixample, Associació i Fundació de la Paràlisi Cerebral - ASPACE, Grup d'estudi d'Educació Física i la inclusió de l'alumnat amb discapacitat de l'Institut de Ciències de l'Educació - ICE de la Universitat de Barcelona i Associació esportiva JOCVIU).

Es tracta d'un programa que té com a prioritat promoure la participació de nens i de joves que presenten pluridiscapacitat

Es tracta d'un programa pioner que té com a prioritat promoure la participació de nens i de joves que presenten pluridiscapacitat en la pràctica esportiva fora de l'horari escolar, en igualtat de condicions a la resta d'escolars de la seva franja d'edat. S'hi imparteixen activitats d'iniciació esportiva i d'estimulació sensorial mitjançant l'aprenentatge cooperatiu, facilitant la participació activa de dos alumnes amb pluridiscapacitat, per aconseguir un objectiu comú amb la resta de companys sense discapacitat.

Els objectius plantejats se sintetitzen en:

- Donar a conèixer el model i les estratègies educatives que afavoreixen el procés d'inclusió de l'alumnat que presenta pluridiscapacitat en les activitats esportives fora de l'horari escolar.
- Constatar els beneficis que comporta la inclusió, tant a l'alumne o alumna que presenta pluridiscapacitat com a la resta de companys sense discapacitat.

En plantejar l'experiència es van considerar diversos factors:

- La presència de dos alumnes amb pluridiscapacitat i d'un grup de companys sense discapacitat de 4t i 5è de Primària.
- La implicació de les famílies de tots els participants, que havien d'estar disposades a compartir l'ideari i els objectius del projecte.

- La col·laboració de l'escola Els Llorers i de la seva AMPA.
- La implicació en el projecte del mestre d'educació física del centre escolar.
- La col·laboració de l'Associació Esportiva Eixample, que havia de contribuir a la coordinació i el desenvolupament del projecte.
- La participació d'un monitor de suport docent que tenia com a missió col·laborar pedagògicament amb l'educador en el disseny d'estratègies inclusives, en l'adaptació de tasques motrius i en l'organització i desenvolupament de les sessions.
- La col·laboració del Centre d'Educació Especial ASPACE, gestionant la participació en el projecte dels dos alumnes que presentaven pluridiscapacitat i del monitor de suport docent.
- La participació dels alumnes que presentaven pluridiscapacitat a les sessions d'educació física del centre d'educació especial en horari escolar.
- L'educador físic havia d'entendre que la inclusió és una oportunitat per millorar la seva pràctica docent, amb l'objectiu de promoure millores educatives i socials. Les seves sessions haurien d'estar impregnades de metodologia cooperativa i treballar en col·laboració amb un assessor o assessora en activitat física esportiva i pluridiscapacitat.
- L'estreta col·laboració entre l'educador físic fora de l'horari escolar, l'assessora i el mestre d'educació física dels dos alumnes que presentaven pluridiscapacitat i de l'alumnat que no presentava discapacitat.
- La col·laboració del Grup d'estudi d'Educació Física i la inclusió del alumnat amb discapacitat de l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE) de la Universitat de Barcelona que havia de fer el seguiment de la proposta i aprofitar-la per fer un estudi de les estratègies inclusives i dels beneficis que comporta la inclusió.

Arran d'aquesta experiència vam poder comprovar que tots els alumnes sense distinció poden gaudir, aprendre i conviure en un entorn amable i de respecte cap a la infància en tota la seva essència. Comentaris com “Desitjo que arribin els dimecres per participar i que arribi el dia JUGUEM!” o “Jo de gran vull ser arquitecta i tindrè en compte com dissenyar els edificis perquè siguin accessibles per a les persones amb discapacitat” són algunes de les emocions i aprenentatges viscuts pels alumnes. Pel que fa als participants amb pluridiscapacitat, cal dir que, tant per als seus familiars com per a ells mateixos, esdevé una oportunitat real i efectiva no només d'inclusió educativa, sinó també d'inclusió social.

Aquesta visió és el mitjà idoni per a educar en la solidaritat i en el respecte en societat

L'Educació Física plantejada d'aquesta manera no té una finalitat en si mateixa. Fugint dels objectius tradicionals basats en el rendiment físic, en la competició o en la selecció, aquesta visió de la nostra àrea és el mitjà idoni per a educar en la solidaritat i en el respecte en societat. Defensem que és el context necessari per acollir tot tipus d'alumnat, fins i tot el que presenta pluridiscapacitat.

Programa “Trobadetes socioesportives” de la Universitat de Barcelona

Des de fa vint-i-quatre anys, la Universitat de Barcelona ha facilitat que els alumnes entrin en contacte amb dues realitats socials específiques i de difícil accés gràcies a l'organització de les Trobadetes socioesportives que es realitzen amb persones internes en centres penitenciaris i persones que presenten problemes de salut mental, tractades en un centre de salut mental o en un mòdul psiquiàtric d'un centre penitenciari.

Aquest programa es vincula a l'assignatura “Esport i Joc” –optativa dels estudis de Grau d'Educació Social de la UB–, a diverses assignatures troncalment vinculades amb la formació de Mestres d'Educació Física i d'Educació Especial de la UB, als crèdits de lliure elecció en Educació Física –actualment reconeguts sota la denominació de crèdits d'Aprenentatge Servei– i des del programa de cooperació internacional “Educar i socialitzar col·lectius en situació de risc d'exclusió social a Nicaragua”¹.

El component socialitzador del joc facilita molt més que la pràctica esportiva convencional les interrelacions entre els alumnes i les persones amb problemes de salut mental i interns

La primera precisió que hem de fer és terminològica. Si bé el nom de “Trobadetes socioesportives” ha fet fortuna i ja forma part de la cultura de la Facultat d'Educació de la UB, considerem més adequat, en funció del tipus d'activitats que s'organitzen, el de “Trobadetes lúdico-motors”, ja que la intervenció realitzada es basa en el joc motor. El component socialitzador del joc facilita molt més que la pràctica esportiva convencional les interrelacions entre els alumnes i les persones amb problemes de salut mental i interns, atès el component competitiu d'aquesta última.

En aquest programa es contemplen dues fases: en la primera, els interns i les persones amb problemes de salut mental visiten el campus de Mundet de la UB; la segona correspon a les Trobadetes socioesportives, que realitzen els alumnes en els mateixos centres d'intervenció socioeducativa.

El propòsit principal consisteix a facilitar la comunicació d'un grup d'interns de centres penitenciaris i de persones amb problemes de salut mental amb alumnes de la UB, organitzant grups paritaris i compartint, ambdós col·lectius, la pràctica de jocs motors des d'una situació d'igualtat. En acabar els jocs motors, quan les relacions entre els dos grups són més fluides,

un nou espai de relació de tots dos grups, el de l'aperitiu, intensifica les interaccions. El procés acaba amb una visita al centre de referència. Amb posterioritat es fan reunions de valoració i d'avaluació amb els alumnes, els professionals del centre i el professorat de la UB (Ríos, 2008).

La celebració d'aquestes Trobades pretén trencar amb la idea preconcebuda i estigmatitzadora que acompanya els centres de salut mental i els establiments penitenciaris. El gran objectiu a aconseguir és veure i viure la realitat de dos col·lectius humans que també requereixen intervenció socioeducativa, i obrir les expectatives de l'alumnat cap a una nova via d'intervenció professional. Aquesta mena d'activitats suposen un camí directe al treball de camp i la interdisciplinarietat entre les diverses àrees que interactuen en el tractament del sector social de persones amb problemes de salut mental i el dels interns privats de llibertat.

El procés implica que els professionals dels centres (educadors) es desplacin per impartir una conferència introductòria a l'alumnat (on es contextualitza i es descriu tant la població com el medi), la presentació de la proposta dels alumnes en el propi centre (amb el que suposa per a un estudiant participar en el disseny d'una activitat des del seu inici fins a la seva materialització) i la preparació de les sessions en l'espai en què es desenvoluparan, amb la interrelació que implica entre tot l'equip de tractament.

Cal subratllar que en els últims cinc anys, tant en el mòdul psiquiàtric del centre preventiu d'homes de La Model com al centre penitenciar d'homes Quatre Camins, són els interns els responsables de dissenyar, impartir i organitzar les activitats lúdico-motrius per al nostre alumnat.

Creiem que aquest procés és una experiència única i de gran valor en la formació dels estudiants. Que ells facin la proposta de les dues accions, que els interns de dos dels centres penitenciaris siguin els responsables de la jornada a compartir amb l'alumnat universitari i que, paral·lelament, sigui el propi Campus universitari de la UB el que acull un grup d'interns i de persones amb problemes de salut mental, consolida un procés que té una segona conseqüència inherent: el benefici per a aquests dos sectors en situació o risc d'exclusió social, que tenen com a principal font de satisfacció sentir-se respectats i no utilitzats en un context com l'universitari, *a priori* tan diametralment oposat al seu modus vivendi habitual, ja sigui un centre de salut mental o un centre penitenciar.

L'experiència es va anar consolidant i, després de deu anys de pràctica, des del curs 2003-2004, es va creure oportú avançar qualitativament en el projecte, augmentant la freqüència de la intervenció mitjançant la presència regular de diversos grups d'alumnes que es desplacen als centres d'intervenció, concretament al mòdul psiquiàtric del Centre Penitenciar d'Homes de Barcelo-

na La Model de Barcelona, al Centre Penitenciari d'Homes Quatre Camins (La Roca del Vallès) i al centre de dia de l'Associació AREP (centrada en la rehabilitació de persones amb problemes de salut mental), un cop a la setmana durant tot l'any.

Aquests projectes requereixen un treball col·laboratiu i col·legiat

Aquests projectes es duen a terme en estreta col·laboració amb la Direcció General de Serveis Penitenciaris de la Generalitat de Catalunya, la Federació Salut Mental de Catalunya i, en el cas de Nicaragua, amb la Universitat Nacional Autònoma de Nicaragua-León (UNAN-León). Requereixen un treball col·laboratiu i col·legiat entre el professorat universitari, els educadors i professors d'Educació Física dels centres d'intervenció, l'alumnat de la Universitat de Barcelona i, també, de l'alumnat de la UNAN-León en el context de Nicaragua.

Els objectius que ens plantejem per als interns i persones amb problemes de salut mental participants són:

- Millorar la seva qualitat de vida, afavorint el seu procés de rehabilitació i reinserció social, despertant i fomentant les seves capacitats cognitives, motrius, emocionals i socials i incentivant la comunicació i l'expressió.
- Reduir i compensar els efectes discapacitants que comporten tant el trastorn mental com la privació de llibertat.
- Fomentar la presa de decisions i l'assumpció de responsabilitats, mitjançant l'empoderament, desenvolupant el potencial de les seves capacitats.
- Mantenir la vinculació dels interns i persones amb problemes de salut mental amb la comunitat, obrint vasos comunicants amb l'exterior.
- Facilitar l'adaptació a l'entorn, desenvolupant l'autonomia perquè tant els interns com les persones amb problemes de salut mental siguin capaços de viure en comunitat.

En síntesi, es combinen processos d'aprenentatge per part de l'alumnat universitari i s'ofereix, paral·lelament, un servei a la comunitat, així els participants es formen i alhora participen com a agents socialitzadors, seguint la metodologia d'Aprenentatge Servei.

Conclusions: per una oferta esportiva inclusiva sense límits, que sumi capacitats en l'ambient natural del grup de participants

Si eliminem les principals barreres per a la participació, es demostra que la inclusió no ha de discriminar segons el context dels participants o el nivell de discapacitat. Com a experiències suposen una aposta pel compromís social en un marc de servei a la comunitat.

Considerem que poder gaudir de l'oferta d'activitats esportives en un entorn inclusiu, indistintament de les característiques individuals, vol dir moltes coses més. Sense anar més lluny, que compartir la pràctica física i esportiva en un ambient natural ordinari afavoreix, clarament, el procés de socialització de les persones que hi participen.

Però, perquè això sigui possible, s'ha d'assegurar i garantir l'existència d'estructures permanents, perquè les persones en situació o risc d'exclusió social es beneficiïn dels recursos existents a la comunitat en igualtat de condicions amb la resta de població, facilitant així la seva inclusió i normalització social amb l'ús de l'esport com a mitjà vehicular.

Compartir la pràctica física i esportiva en un ambient natural ordinari afavoreix el procés de socialització de les persones que hi participen

Merche Ríos
 Professora de la Facultat d'Educació
 Universitat de Barcelona
 mercherios@ub.edu

Bibliografia

- Ainscow, M.** (2001). *Desarrollo de escuelas inclusivas. Ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares*. Madrid: Narcea.
- Díez, R.** (2012). *Gobernanza de las economías europeas: crisis financiera y sus retos*. Hèlsinki.
- Institut Barcelona Esports** (2012). *Mesura de Govern l'Esport Inclou*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.
- Panchón, C.; Ríos, M.** (2003-2013). Memòries del programa "Educar y socializar a colectivos en riesgo de exclusión social en Nicaragua: centros penitenciarios, centros de salud mental y personas con discapacidad". Barcelona (documents inèdits).
- Ríos, M. (2005). *La Educación Física como componente socializador en la inclusión del alumnado con discapacidad motriz. Estudio de casos en la etapa de educación primaria*. Tesis Doctoral. Barcelona: Universitat de Barcelona. <http://www.tesisenxarxa.net/TDX-0104106-085807/>.

Ríos, M. (2008). L'educació física en l'educació social: una experiència d'aprenentatge servei. En Martínez, M. (ed). *Aprenentatge servei i responsabilitat social de les universitats* (pp. 113-128). Barcelona: Octaedro.

Ríos, M. (2009) La inclusión en el área de educación física en España. Análisis de las barreras para la participación y aprendizaje, *Ágora* 9, 83-114.

Sapon-Shevin, M. (2013). La inclusión real: una perspectiva de justicia social. *Revista de Investigación en Educación*, 11(3), 71-85.

Slee, R. (2013). *La escuela extraordinaria. Exclusión, escolarización y educación inclusiva*. Madrid: Morata

UNESCO (2009). *Defining an Inclusive Education Agenda: Reflections around the 48th. session of the International Conference on Education*. Geneva: International

-
- 1 Programa desenvolupat en col·laboració amb la Universitat Nacional Autònoma de Nicaragua-León i coordinat per les professores de la UB Dra. Carme Panchón i l'autora d'aquest article, des de l'any 2003 fins a l'actualitat. Aquesta activitat formativa ha estat sent reconeguda amb 6 crèdits de lliure elecció per la UB durant aquests anys. Per a més informació, consulteu les memòries realitzades per Panchón i Ríos des del 2003 fins al 2013.
-